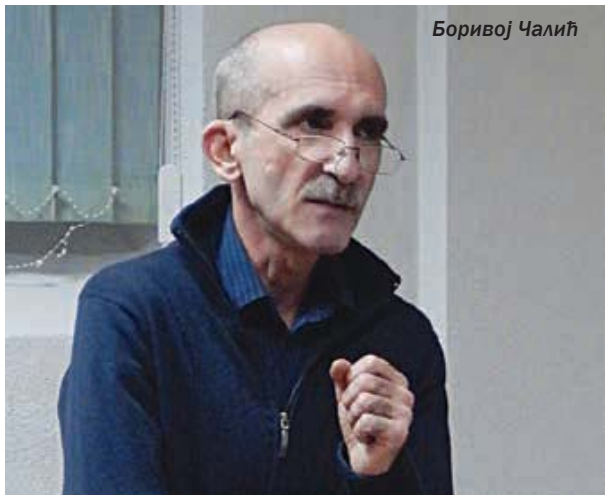

ПОВОДОМ ПОВРАТКА ОРФЕЛИНОВОГ ГОРЕСТНОГ ПЛАЧА У РИЗНИЦУ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ

СВЕ ШТО ЈЕ ОРФЕЛИН РАДИО ДАНАС НЕМА ЦЕНУ

Боривој Чалић

Недавно откриће примерка Орфелинове књиге “Горестни плач”, (о чему смо известили у претходном броју Извора) за коју се мислило да је неповратно изгубљена изазвало је велику пажњу јавности. Ово откриће нарочито је обрадовало вуковарског историчара **Боривоја Чалића** који је, то се слободно може рећи, истраживању Орфелиновог дела посветио живот.

Када је о културно-историјском значају ове књижице реч он је у потпуном нескладу с њеним физичким изгледом јер ради се о брошури малог формата, штампаној на 16 страница. Последњи познати примерак изгорео је 6. априла 1941. заједно с целом Народном библиотеком у Београду и заиста је било мало наде да ће се пронаћи још неки примерак.

- Реч је о првом штампаном песничком делу у српској књижевности, с пуним насловом *Горестни плач славнија иногда Србији (Тужни плач некад славне Србије)*. Орфелин је, дакле, био први српски песник који је штампао своје стихове. Књижица је објављена без имена аутора и на њој је означена 1761. година, али то још увек није поуздано потврђено јер постоје различити проблеми у вези с датацијом венецијанских књига око чијег се издавања Орфелин бринуо. Текст песме, испеване рускословенским језиком, био је познат захваљујући препису који је начињен пре Првог светског рата и који се данас налази у Рукописном одељењу Матице српске, али ће се тек сада, захваљујући овом налазу доћи до филолошки тачне верзије текста – каже Чалић.

Орфелин је нешто касније песму препевао на српкословенски језик, ближи народном језику, и штампао је у истој штампарији 1762. или 1763. године под насловом Плач Србији. Примерци те књижице сачувани су и познати. - Песма је инспирисана библијским плачем пророка

Јеремије. У њој, кроз 26 строфа, у првом лицу проговара Србија која се тужи на своју судбину и судбину свог народа који се налази у ропству и расејању, окружена непријатељима, без својих првака и вођа, остављена и беспомоћна, препуштена на милост и немилост – објашњава Чалић.

Колики су заиста били тиражи српских књига штампаних најраније од 1761. код венецијанског штампара, Грка, Димитрија Теодосија, тешко је данас и нагађати.

- Ту је, Орфелиновим посредовањем и вероватно у његовој редактури, а несумњиво уз знање, свакако и благослов, црквеног врха Карловачке митрополије и самог архиепископа и митрополита Павла Ненадовића, штампан низ неопходних богослужбених књига које су до тада, уз велики трошак и друге непогодности, мукотрпно набављане из Русије, а што је аустријска власт из политичких и економских разлога настојала да онемогући. Лаза Чурчић изнео је лепу претпоставку да је због уносних послова које је донео венецијанском штампару Орфелин био награђен бесплатним штампањем књижица својих песама. Песма има снажно изражен антиаустријски тон и карактер, али истовремено критикује и врх оновремене српске црквене јерархије тако да ни државне, а ни црквене власти њоме засигурно нису биле задовољне. Каснија сведочанства су показала да се у Сремским Карловцима знало за Орфелиново ауторство. Докази да је Горестни плач намерно уништаван до сада нису пронађени. Не треба заборављати ни да се ради о скромној, неуезваној, брошури којој већ њезин спољашњи изглед није наменио судбину да траје – напомиње овај вуковарски историчар.

О овој Орфелиновој књижици у новинарским текстовима изнесен је читав низ нетачних информација.

- О Орфелину се заиста писало свакако, од нетачних, а лако проверљивих, чињеница, до призовљених тумачења. А једном када такве ствари уђу у оптицај тешко их је исправити. О томе само један пример, значајан за нашу средину. У једном, иначе корисном, делу о Орфелину које би се опрезно могло окарактерисати као историјско-документарни роман, сав мањак

поузданих података аутор је надомештао романсираним деловима, чистом фикцијом. Одатле потичу вести да је Орфелинова породица у Вуковар дошла из Пачетина, да су становали на Миловом брду, да му је отац радио на градилишту православне цркве и слично. За све ово нема никаквих доказа, па чак ни индиција које би упућивале да је можда тако било. Не тврдим да тако није могло бити, али у овом случају такве приче остају, још увек, оно што су биле и на почетку – роман – каже Чалић.

Иако се цена коју је Народна библиотека Србије платила бечком антиквару Норберту Донхоферу (између 50 и 60 хиљада евра) некоме може чинити превелика питање цене је заправо релативно јер реч је о непроцењивом националном наслеђу, а оно, заправо, нема цену. Боривој Чалић сматра да ће ово откриће помоћи у комплетирању слике о овој великој личности из српске историје.

- Лично сам веома обрадован. Последњих година догодила су се важна и крупна открића везана уз Орфелина и његово дело. Пронађен је рукопис његовог обимног теолошког списа *Књига против папства римскога*, а затим и рукописни речник Славенски словар за које се мислило да су нестали у Другом светском рату када је Патријаршијска библиотека из Сремских Карловаца однесена у Загреб. У Бечу је пронађен његов цртеж, последњи пут поменут у литератури 1842. године. Сазнало се да је 1761. израдио бакрорезне формуларе за матичне књиге крштених, венчаних и умрлих које су употребљаване и у Вуковару и околним селима. Све то, уз бројна друга мала открића, доприноси да се слика о Орфелину, његовој тајанственој личности, његовом животу и делу непрекидно употпуњује. Ништа што је изашло из његових руку или је на било који начин у вези с њим не сме се занемарити. А ништа што је једном створено не може нестати заувек. Због тога ми се чини да је повратак Горестног плача у трезор Народне библиотеке Србије био само питање времена. Значајно је рећи и да је важну улогу у томе имао Вуковарац **Жарко Војновић**, начелник Библиографског одељења Народне библиотеке Србије. Овај догађај, да кажем и то, догодио се у години у којој се обележава 250-годишњица Орфелиновог *Славено-српског магацина*, првог српског и јужнославенског часописа.

С. Бубало